

شهر دوستدار کودک؛ ارزیابی و مقایسه چگونگی پاسخگویی به اصول شهر دوستدار کودک در یافت‌های جدید و سنتی ایران

(مطالعه موردی: شهرک سپاهان شهر و محله جوباره اصفهان)

علی غفاری*، محمود قلعه نویی**، خشایار عمادی***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۹/۰۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۰/۱۱/۰۳

چکیده

کودکان به عنوان مهم‌ترین و در عین حال آسیب پذیرترین گروه جامعه با مطرح شدن نظریه شهر دوستدار کودک مورد توجه بیشتری قرار گرفته‌اند. با این وجود در بیشتر شهرها چندان توجهی به آنها نشده است. هدف این مقاله شناسایی نقاط ضعف و قوت شهرهای جدید و سنتی و مقایسه آنها در راستای اصول و شاخص‌های شهر دوستدار کودک است. پژوهش حاضر کاربردی و ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی و گردآوری اطلاعات آن به صورت میدانی می‌باشد. به این منظور با بررسی اصول و شاخص‌های شهر دوستدار کودک در منابع مختلف و سپس جمع بندی آنها چارچوبی از شاخص‌های شهر دوستدار کودک تدوین شد. سپس برای هر شاخص چند زیرشاخص تبیین و توسط تکنیک فرایند ارزیابی سلسله مراتبی ارزیابی شد. دومحله جوباره و سپاهان شهر اصفهان به روش فوق با یکدیگر مقایسه شدند. نتیجه پژوهش نشان داده است که محله جوباره به عنوان محله‌ای قدیمی کودک مدارتر است.

واژه‌های کلیدی

کودک، شهر دوستدار کودک، شاخص‌های شهر دوستدار کودک، اصفهان، ارزیابی

* استاد گروه شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی.

** استادیار گروه شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.

*** دانشجوی دکترای طراحی شهری، دانشگاه شهید بهشتی. (مسئول مکاتبات)

Email: khashayar86@gmail.com

واقع میزان تکرار آن شاخص در منابع مطالعاتی مختلف می‌باشد و در نهایت امتیاز هر محله با روش AHP محاسبه می‌شود.

مبانی و تهیه پارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک

در این بخش ابتدا به ارائه و معرفی شاخص‌های شهر دوستدار کودک در منابع علمی، مطالعاتی و پژوهشی مختلف پرداخته و سپس پارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک تولید می‌شود. در مقاله دربرگیرنده معیارها چنین است: وجود انسجام و تعاملات اجتماعی، وجود مکان‌های بازی و ورزش جذاب و متنوع برای کودکان و نوجوانان و نیز برای تعاملات و فعالیت‌های اجتماعی؛ خرید و فعالیت‌های عمومی؛ وجود ایمنی و آزادی حرکت؛ ایجاد مکان‌های خاص برای همسالان (نقاط غیر قابل دیدی که می‌تواند در خیابان، پارک‌های محلی، کافی‌شاپ‌ها، زمین‌های بازی باشد)؛ وجود هویت اجتماعی برای کودکان در محله؛ وجود فضاهای سبز و دسترسی مناسب به طبیعت؛ عدم انزوا و تبعیض‌های اجتماعی؛ عدم یکنواختی محیط؛ نبود ترافیک سنگین؛ عدم وجود احساس ترس از جرم و مورد تعرض و آزار قرار گرفتن؛ عدم تجمع زباله در مکان‌های عمومی؛ وجود امکانات و خدمات و تجهیزات عمومی و اساسی در فضاهای عمومی شهر (Driskell, 2002).

در گزارشی تحت عنوان «از کودکان پرسیم، مروری بر فهم کودکان از رفاه»^۲ که توسط دانشگاه گرفتیت^۳ در بخشی از طرح مطالعه شهری برای کودکان انجام شد شش عامل اصلی برای رفاه کودکان در محیط شهری به دست آمد. نخست: افزایش توانایی کودکان برای انتخاب و دسترسی مستقل به دامنه گسترده‌ای از خدمات، تسهیلات و فعالیت‌ها؛ دوم: ارتقاء توانایی و ظرفیت کودکان برای شرکت در بازی‌ها و رقابت‌ها در محیط جامعه محلی؛ سوم: تضمین حقوق کودکان در مورد امنیت و سلامت در فضاهای عمومی شهر؛ چهارم: افزایش توانایی کودکان در احساس امنیت و ارتباط با محیط کالبدی و اجتماعی؛ پنجم: خلق فضاها و ایجاد حس خوشامدگویی و تعلق برای کودکان؛ ششم: افزایش فرصت‌ها برای بچه‌ها برای دسترسی به فضاهای سبز و فضاهای طبیعی برای بازی و کسب آرامش (Woolcock & Steele, 2008). در تحقیق مشابهی که در سال ۲۰۰۲ توسط چاولا صورت گرفت و از طریق کار با کودکان ۱۰ تا ۱۵ سال و مشارکت آنها انجام شد مواردی همچون: فضاهای سبز، تدارک تسهیلات و خدمات اساسی، تنوع نظام‌های فعالیتی گوناگون، ایمنی از خطرات فیزیکی، آزادی حرکت و جابجایی، فضاهای جمع‌کننده و گردآورنده، کاهش ترافیک، نبود زباله و آشغال در محیط و دسترسی مناسب در محیط تعیین شد

دسته بندی رویکردهای معاصر در رابطه با فضاهای عمومی نشان می‌دهد که در دوره‌های آخر توجه به حضور فعال همه اقدشار جامعه در فضاهای عمومی شهری بیشتر شده است (کاشانی جو، ۱۳۸۹). از طرفی در دهه اخیر توجه به گروه‌های خاص و آسیب‌پذیرتر جامعه بیشتر شده است. از جمله جنبش فمینیسم و نیز گروه سرویس طراحی زنان که در لندن به منظور تهیه و آماده نمودن منابع و اطلاعات لازم درباره زنان جهت استفاده در ساخت محیط تاسیس شدند (کاظمی، ۱۳۹۱). سنجش میزان کودک‌مداری در محلات و مناطق مختلف شهر نیازمند روش‌های مناسب ارزیابی است. شهرهای دوستدار کودک بستری مناسب برای رشد کودکان در همه سنین می‌باشند، زندگی‌ایمن را تضمین کرده و دسترسی به خدمات و تسهیلات را برای همگان فراهم می‌آورند (ایستوس، ۱۳۸۳) و به عنوان ساختارهای محیطی حمایت‌های لازم را از کودک برای پایه‌ریزی اهداف و برنامه‌هایش در محیط فراهم سازد (Nordstrom, 2010). شهر دوستدار کودک مطابق پیمان جهانی کودک و اعلامیه جهانی حقوق بشر، سعی در احقاق موارد زیر دارد: حق اظهار نظر درباره شهر مطلوب خود؛ حق مشارکت در تصمیمات در مورد شهر؛ حق مشارکت، جامعه و زندگی اجتماعی؛ حق دریافت خدمات اولیه مانند مراقبت‌های بهداشتی و آموزشی؛ حق دسترسی به آب سالم؛ حق ایمن ماندن از خشونت، مصونیت در برابر استثمار و سوء استفاده جنسی؛ حق زندگی و رشد در محیطی پاکیزه؛ مشارکت در رویدادهای فرهنگی و اجتماعی؛ امکان رفت و آمد امن در گذرگاه‌ها و خیابان‌ها؛ امکان دیدن دوستان و برخورداری از فضای بازی مناسب؛ داشتن فضای سبز مناسب و در دسترس در شهر و محله (Riggio, 2002). به منظور مقایسه میزان پاسخگویی به اصول شهر دوستدار کودک در دو نمونه مورد بررسی به تبیین شاخص‌هایی نیاز است. شاخص عبارت است از استفاده از ملاک‌ها و اصولی که خصوصیات کیفی را در قالب کمیت بیان کرده و آنان را قابل بررسی و ارزشیابی می‌کند شاخص نامیده می‌شود (باحجب‌ایمانی، ۱۳۸۷). بدین منظور به جمع‌آوری شاخص‌های شهر دوستدار کودک از منابع علمی و مطالعاتی مختلف مانند مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های مطالعاتی پرداخته و در نهایت یک پارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک که در واقع چکیده‌ای از شاخص‌های اصلی در منابع مختلف می‌باشد تهیه شده است. همچنین به منظور بررسی دقیق‌تر برای هر کدام از شاخص‌ها تعدادی زیرشاخص نیز در نظر گرفته شده است. ضریبی که در روش AHP^۱ به هر کدام از شاخص‌ها اختصاص می‌یابد در

(Chawla, 2002).

و موقعیت‌های مناسب برای ایجاد تنوعی از فعالیت‌ها؛ تدارک و توزیع مناسب منابع و کاهش فقر؛ حفاظت طبیعت و کاربرد اصول توسعه پایدار در ساخت محیط و جامعه؛ حس تداوم فرهنگی و حس تعلق به یک مکان خاص در یک زمان خاص؛ اداره و کنترل محلی انعطاف‌پذیر که نظرات کودکان را به حساب بیاورد و تدارک ساختار مشارکتی مانند طرح‌های مشارکت (Horreli, 2007). در پژوهشی در سال ۲۰۰۲ در فرانسه انجمنی وابسته به یونیسف و با همکاری انجمن ملی شهرداری‌های فرانسه مبحثی جهت دستیابی به شهر دوستدار کودک مطرح شد که در نهایت شاخص‌های تعیین شده در دسته‌هایی چون مشارکت دهی کودکان، امکان ابداعات برای کودکان، اطلاع‌رسانی بهتر، دسترسی به آموزش و سلامتی دسته‌بندی شدند (Unisef, 2011).

در یک طرح تحقیقاتی در آفریقای جنوبی در نظرخواهی که از کودکان ۱۰ تا ۱۴ سال انجام شد، سفارشات اساسی کودکان در مورد اصلاح محیط زندگی آنان به ۶ دسته تقسیم شد: فضاهای بازی کافی، امن و ایمن با تجهیزات ایمن؛ فضاهای همگانی بی‌خطر و امن؛ حل مشکلات عابر پیاده، ایجاد مسیرهای پیاده، تدارک تسهیلات کافی برای عابر پیاده؛ حمل و نقل عمومی با هزینه پایین و در نظر گرفتن تسهیلاتی برای کودکان؛ مدیریت مناسب سیستم جمع‌آوری و دفع زباله؛ حل مشکل استفاده از مشروبات الکلی (Satterthwaite, 2004). دیوید دریسکل در اقدامی که با همکاری اعضای طرح رشد یافتن در شهرها انجام داده بود این موارد را به عنوان درخواست‌ها و امیدهای کودکان بدون توجه به مکان و محل زندگی آنها عنوان کرده بود: آب سالم و غذای کافی؛ نیاز به سلامت و داشتن فضای کافی برای رشد، بازی و یادگیری؛ نیاز به دوستان و خانواده‌ای که دوستشان بدارند و از آنها مراقبت کنند؛ مشارکت در جامعه و باارزش تلقی شدن؛ همکاری با بزرگسالان برای ساختن مکان‌های بهتر؛ نیاز به صلح و داشتن امنیت در برابر خطرات و خشونت‌ها؛ دسترسی به محیط تمیز و تماس راحت با طبیعت؛ شنیده شدن و جدی گرفتن نظرات آنها (دریسکل، ۱۳۸۷). اکنون کلیه شاخص‌های آورده شده و منابع مطالعاتی ذکر شده در یک ماتریس آورده می‌شوند تا مهم‌ترین و اصلی‌ترین شاخص‌ها از لحاظ تعدد تکرار آنها در منابع مختلف مشخص شوند (جدول ۱).

با بررسی جدول ارائه شده و شناسایی شاخص‌های اصلی چارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک (جدول ۲) به دست آمد، همچنین در این جدول تعداد دفعات تکرار هر شاخص در منابع مختلف نشان داده شده است.

در پژوهشی که توسط بارتلت انجام شد لیستی از خواسته‌ها و نیازهای کودکان و سپس الویت‌های آنها جهت بهبود محیط کالبدی زندگی آنها ارائه شد و شاخص‌هایی چون: وجود امنیت و ایمنی در محیط زندگی؛ داشتن محیط سالم و تأمین بهداشت عمومی؛ وجود فضاهایی برای فعالیت و بازی و تفریح برای کودکان؛ قابلیت شکل‌دهی به فضاها؛ وجود و دسترسی آسان به پارک‌ها و فضاهای طبیعی؛ در نظرگیری مسیرهای دوچرخه و پیاده و ارتقاء کیفیت پیاده‌رو؛ تأمین روشنایی مناسب خیابان‌ها و فضاهای عمومی؛ حمل و نقل عمومی مناسب و در نظرگیری شرایط ویژه برای کودکان را به دست آمد (Bartlett, 2005).

همچنین در مطالعاتی که توسط انجمن جلوگیری از سوء استفاده از کودکان^۴ انجام شد مکان دوستدار کودک مکانی معرفی شد که دارای این ویژگی‌ها باشد: اظهار نظر؛ مشارکت کودکان و دریافت اطلاعات؛ دریافت آموزش‌ها و فرصت‌ها برای رشد کامل اجتماعی، فرهنگی، فیزیکی و روحی روانی کودکان؛ برآورده شدن نیازهای اساسی غذا، پوشاک، پناهگاه و سلامتی کودکان؛ امنیت در مقابل آسیب و انواع سوء استفاده‌ها؛ فضاهای سبز مشوق فعالیت‌های بازی در بیرون؛ دسترسی به منابع یادگیری مانند کتابخانه و در نهایت تأمین حمل و نقل عمومی مناسب و خدمات ضروری (Woolcock & Steele, 2008).

در پژوهشی دیگر توسط انجمن همکاری در پژوهش در مورد کودکان و جوانان استرالیا^۵ در سال ۲۰۰۶، هشت شاخص معرفی شد: گوش دادن؛ طراحی و شرکت در فعالیت‌ها با کودکان محلی؛ شناسایی کودکان محلی و خانواده‌هایشان به عنوان شرکا و همکاران ارزشمند در زندگی اجتماعی؛ تدارک امنیت و ایمنی برای کودکان؛ تهیه چشم انداز یک جامعه مرتبط و وابسته به هم؛ طراحی فضاهای خلاق برای کودکان؛ فراهم کردن بستر یادگیری و توسعه برای کودکان در فضاها و مکان‌های روزمره؛ تأمین تسهیلات و خدمات برای خانواده‌ها؛ صرف زمان برای کودکان برای مشارکت و دریافت‌ایده‌های آنها (Howard, 2006).

لیزاهارلی نیز در پژوهشی بر روی کودکان و نوجوانان ده شاخص معرفی کرد: مسکن و محل سکونت امن، ایمن و انعطاف‌پذیر؛ تأمین خدمات پایه برای کودکان؛ تضمین امنیت فیزیکی و روانی کودکان؛ فراهم آوردن فرصت‌هایی برای مشارکت کودکان در برنامه‌ریزی و توسعه؛ خلق فرصت‌هایی برای برقراری روابط نزدیک و تعاملات اجتماعی با دوستان، اقوام، خانواده و افراد جامعه؛ استانداردهای بالایی کیفی عناصر فیزیکی محیط، تدارک و خلق فرصت‌ها

جدول ۲. چارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک

دفعات تکرار شاخص	شاخص‌های شهر دوستدار کودک
۸	۱- ایمنی و امنیت
۴	۲- وجود و دسترسی مناسب به فضاهای سبز و طبیعی
۴	۳- وجود فضاهای باز عمومی و همگانی دارای فعالیت‌های متنوع
۹	۴- دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی (آموزشی، بهداشتی و ورزشی)
۵	۵- وجود حمل و نقل عمومی مناسب و به‌خصوص وجود مسیرهای پیاده و دوچرخه مناسب
۶	۶- مشارکت و ارزش دهی به کودکان
۴	۷- وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها
۵	۸- ایجاد و طراحی محیط‌های تفریح و سرگرمی برای کودکان

ارزیابی و مقایسه کودک مداری دو منطقه مورد مطالعه

معرفی مناطق مورد مطالعه

۱. سپاهان شهر: محدوده سپاهان شهر در فاصله ۸ کیلومتری جنوب دروازه شیراز شهر اصفهان در انتهای محدوده قانونی شهر و در جنوب شهر قرار گرفته است. این شهرک شطرنجی در طی ۲۰ سال اخیر ساخته شده و جزء جدیدترین مناطق اصفهان می‌باشد. در این مقاله بخشی از سپاهان شهر که در واقع بخش مرکزی آن می‌باشد مورد مطالعه قرار گرفته است. ۲. محله جوباره: این محله برعکس سپاهان شهر جزء محلات بسیار قدیمی اصفهان بوده است و یکسری اقدامات بهسازی و نوسازی نیز توسط سازمان عمران و مسکن سازان اصفهان در آن انجام شده است. (از جمله ساماندهی محور اصلی تاریخی جوباره)

تعیین زیرشاخص‌ها

در این قسمت به منظور ارزیابی دقیق‌تر و مناسب‌تر مناطق مورد نظر به وسیله شاخص‌ها برای هر کدام از شاخص‌ها تعدادی زیرشاخص مشخص

می‌شوند که امکان سنجش دقیق‌تر و کمی‌تر را میسر می‌سازد. همچنین در ستون روبروی زیرشاخص‌ها امتیاز زیرشاخص‌ها نسبت به هم که با نظر سنجی از ۱۰ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان مطلع از موضوع پژوهش) و نظر خود نگارنده به‌دست آمده است نوشته شده است که با استفاده از این امتیازات در ادامه ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها (جدول ۳) به‌دست می‌آید.

ارزیابی با روش AHP

حال طبق روش AHP به مقایسه و ارزش‌گذاری دو منطقه بر اساس شاخص‌های شهر دوستدار کودک پرداخته شده است. ابتدا باید به تعیین ضریب اهمیت شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها پرداخت که در جداول ۴ و ۵ و ۶ قابل مشاهده می‌باشند.

تعیین ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها

ملاک قضاوت تشخیص اهمیت شاخص‌ها نسبت به هم برای تعیین

جدول ۳: جدول شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها

شاخص‌های شهر دوستدار کودک	زیرشاخص‌ها	امتیاز
۱- ایمنی و امنیت	۱- سرعت پایین سواره	۳
	۲- راحتی پیاده‌ها و دوچرخه سوارها در تردد در معابر	۱
	۳- پایین بودن احساس ترس از محیط در کودکان	۱
	۴- وجود نظارت عمومی در معابر و فضاهای عمومی	۲
	۵- میزان فعالیت و بازی و تفریح کودکان در معابر و فضاهای عمومی	۱

ادامه جدول ۳: جدول شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها

شاخص‌های شهر دوستدار کودک	زیرشاخص‌ها
۲- وجود و دسترسی مناسب به فضاهای سبز و طبیعی	۱- اختصاص سطح مناسبی از اراضی منطقه به پارک و فضای سبز ۲- دسترسی کالبدی مناسب به پارک‌ها و فضاهای سبز ۳- وجود سلسله مراتبی از فضاهای سبز در منطقه
۳- وجود فضاهای باز عمومی و همگانی دارای فعالیت‌های متنوع	۱- اختصاص سطح مناسبی از محله به فضاهای باز عمومی ۲- وجود سلسله مراتبی از فضاهای باز عمومی در محله ۳- امکان انجام فعالیت‌های متنوع گروهی ورزشی و تفریحی کودکان در این فضاها
۴- دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی (آموزشی، بهداشتی و ورزشی)	۱- وجود دبستان در هر محله ۲- وجود سرانه مناسبی از کاربری‌های آموزشی، ورزشی، بهداشتی و تجاری-خدماتی
۵- وجود حمل و نقل عمومی مناسب و به خصوص وجود مسیرهای پیاده و دوچرخه مناسب	۱- وجود وسایل نقلیه عمومی مناسب برای ارتباط منطقه به سایر نقاط شهر ۲- وجود مسیرهای مخصوص پیاده و دوچرخه در منطقه
۶- مشارکت و ارزش دهی به کودکان	۱- استفاده از نظرات کودکان در طراحی محیط توسط طراحان و برنامه‌ریزان و مسئولین محلی ۲- آموزش به کودکان در مورد مسائل محیطی
۷- وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها	۱- جمع آوری به موقع زباله‌ها و باقی نماندن زباله‌ها در محیط ۲- عدم وجود کارگاه‌ها و مراکز آلاینده در داخل یا نزدیکی محیط مسکونی
۸- ایجاد و طراحی محیط‌های تفریح و سرگرمی برای کودکان	۱- وجود فضاها و زمین‌های مناسبی از لحاظ اندازه و کیفیت برای بازی و فعالیت‌های کودکان ۲- در نظرگیری وسایل بازی و محیط‌های انعطاف‌پذیر برای فعالیت و تفریح کودکان

جدول ۴: تعیین ضریب اهمیت شاخص‌ها

شاخص	میانگین هندسی
۱. ایمنی و امنیت	2.7689
۲. وجود فضاهای سبز و طبیعی	0.7711
۳. فضاهای باز عمومی با فعالیت‌های متنوع	0.7711
۴. دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی	0.8717
۵. حمل و نقل عمومی، مسیرهای پیاده و دوچرخه	0.8717
۶. مشارکت کودکان	1.1892
۷. محیط سالم و عاری از زباله	0.7711
۸. ایجاد محیط‌های تفریح و سرگرمی	0.8717
شاخص	تعیین ضریب اهمیت شاخص
۱	$2.7689/8.8865=0.3116$
۲	$0.7711/8.8865=0.0868$
۳	$0.7711/8.8865=0.0868$
۴	$0.8717/8.8865=0.0981$
۵	$0.8717/8.8865=0.0981$
۶	$1.1892/8.8865=0.1338$
۷	$0.7711/8.8865=0.0868$
۸	$0.8717/8.8865=0.0981$

ماتریس تعیین ضریب اهمیت شاخص‌ها

آوردن میانگین هندسی هر کدام از ردیف‌های جدول و استاندارد (نرمالیزه) کردن آنها ضریب اهمیت شاخص‌ها به دست آمده است.
 $1 = (1*4*4*3*3*2*4*3)^{1/9} = 2.7689$ (ایمنی و امنیت)

ضریب اهمیت شاخص‌ها دفعات تکرار هر شاخص می‌باشد که در جدول چارچوب شاخص‌های شهر دوستدار کودک آمده است. جدول دو دویی مقایسه شاخص‌ها در جدول ۴ مشخص می‌باشد. با به دست

جدول ۵. جدول تعیین ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها

	1	2	3	4	5	ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها	زیر شاخص
1	$\begin{pmatrix} 1 & 3 & 3 & 2 & 3 \\ 1/3 & 1 & 1 & 1/2 & 2 \\ 1/3 & 1 & 1 & 1/2 & 1 \\ 1/2 & 2 & 2 & 1 & 2 \\ 1/3 & 1/2 & 1 & 1/2 & 1 \end{pmatrix}$					$2.2206/5.6499=0.3930$	۱
2						$0.8027/5.6499=0.1420$	۲
3						$0.6988/5.6499=0.1237$	۳
4						$1.3195/5.6499=0.2335$	۴
5						$0.6083/5.6499=0.1077$	۵

جدول تعیین ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها

بر اساس دو منبع اطلاعاتی عمده می‌باشد. یکی مطالعات و مشاهدات تجربی و بر اساس آنها تحلیل‌های شخصی نگارنده و دیگری نتایج پرسش‌نامه‌هایی که در این دو منطقه بین کودکان و بزرگسالان توزیع شد و البته به علت مخاطب آنها که کودکان می‌باشند جواب‌های پرسش‌نامه‌ها کاملاً به شکل مصاحبه رو در رو از آنها گرفته شد. در ضمن جامعه آماری این پرسش‌نامه‌ها و مصاحبه‌ها کودکان دبستانی (۶ تا ۱۱ سال) و بزرگسالانی می‌باشند که دارای فرزندان دبستانی می‌باشند. همچنین سعی شد در هر محله حداقل ۱۰ پرسش‌نامه از کودکان و ۱۰ پرسش‌نامه از بزرگسالان پرسود. سوالات پرسش‌نامه‌های کودکان و بزرگسالان بدین شرح است.

سوالات پرسش‌نامه کودکان

- اوقات فراغت خود را معمولاً چگونه می‌گذارید؟ در تابستان چطور و در زمستان چطور؟
- بیشتر در حیاط منزل بیشتر می‌گذرانید یا حیاط مجتمع‌های محل

به روشی مشابه ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها مشخص می‌شود. در جدول ۵ نمونه تعیین ضریب اهمیت زیرشاخص‌های شاخص «ایمنی و امنیت» مشاهده می‌شود.

به همین ترتیب برای بقیه شاخص‌ها نیز جدول زیرشاخص‌های آن تشکیل شده و با به دست آوردن میانگین هندسی سطرها و استاندارد (نرمالیزه) کردن آنها ضریب اهمیت زیرشاخص‌ها به دست می‌آید. به منظور جلوگیری از افزایش حجم زیاد مقاله در ادامه فقط نتایج محاسبات یعنی ضریب اهمیت زیرشاخص‌های هر شاخص ارائه می‌شود.

مقایسه میزان کودک مداری دو منطقه مورد بررسی

در این بخش ابتدا به ارزیابی و مقایسه دو منطقه بر اساس هر کدام از زیرشاخص‌ها پرداخته و سپس در جدولی امتیازات ارائه می‌شود. این کار

جدول ۶. تعیین ضرایب سایر زیرشاخص‌ها

شاخص	زیرشاخص ۱	زیرشاخص ۲	زیرشاخص ۳
وجود و دسترسی مناسب به فضاهای سبز و طبیعی	$1.26/3.15=0.4$	$0.63/3.15=0.2$	$1.26/3.15=0.4$
وجود فضاهای باز عمومی و همگانی دارای فعالیت‌های متنوع	$1.26/3.15=0.4$	$1.26/3.15=0.4$	$0.63/3.15=0.2$
دسترسی به تسهیلات و خدمات اساسی (آموزشی و بهداشتی)	$1.4142/2.1213=0.6667$	$0.7071/2.1213=0.3333$	-
وجود حمل و نقل عمومی مناسب (مسیر پیاده و دوچرخه مناسب)	$0.7071/2.1213=0.333$	$1.4142/2.1213=0.6667$	-
مشارکت و ارزش دهی به کودکان	$1/2=0.5$	$1/2=0.5$	-
وجود محیط سالم و عاری از زباله‌ها و آلاینده‌ها	$0.7071/2.1213=0.333$	$1.4142/2.1213=0.6667$	-
ایجاد و طراحی محیط‌های تفریح و سرگرمی برای کودکان	$1/2=0.5$	$1/2=0.5$	-

شکل ۲. معابر سپاهان شهر

شکل ۱. معابر جوباره

- چه نیازهایی از کودکان در بازی و فعالیت بیرون از خانه تأمین می‌شود؟
- کدام یک در این منطقه تأمین می‌شود و کدام نه؟
- چه امکاناتی در فضاهای عمومی محل سکونتتان برای کودکان باید وجود داشته باشد؟ چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟

ارزیابی بر اساس زیرشاخص‌ها سرعت پائین سواره

سپاهان شهر همان‌طور که در عکس دیده می‌شود به‌طور کلی دارای معابر نسبتاً عریضی می‌باشد که در اکثر آنها این عرض با توجه به میزان سواره عبوری از آنها زیاد از حد به نظر می‌آید. همچنین تمامی معابر مستقیم و عمود بر هم (بافت شطرنجی) می‌باشند و نیز هیچ‌گونه تکنیک‌های آرام‌سازی سرعت در آنها به‌کارگرفته نشده است. در مجموع این عوامل باعث سرعت نسبتاً بالای سواره در این معابر شده است. چیزی که کودکان و بزرگسالان نیز به کرات در پرسش‌نامه‌ها و مصاحبه‌ها به آن اشاره کرده‌اند. ولی جوباره مانند بقیه مناطق بافت قدیم دارای کوچه‌های پیچ و خم دار و نسبتاً کم عرض می‌باشد و

شکل ۴. وجود مرز بین فضاها در سپاهان شهر

- سکونتتان یا در کوچه یا پارک؟
- در کدام قسمت‌های این منطقه بیشتر فعالیت و بازی می‌کنید؟ چرا؟
- دوست دارید در چه جور جاهایی بیشتر فعالیت و بازی کنید؟
- کدام یک از معابر یا فضاهای این محله را بیشتر دوست دارید؟
- از کدام قسمت‌های این منطقه می‌ترسید؟ چرا؟
- مسیر مدرسه خود را چگونه می‌گذرانید؟ (پیاده، دوچرخه، با اتومبیل) چرا؟
- برای رفتن به مدرسه بیشتر از کدام مسیرها می‌روید؟ چرا؟
- دوست دارید محله شما چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟ چرا؟
- چه مناظری را بیشتر دوست دارید؟
- رنگ‌های مطلوب، محصوریت مطلوب و میزان باز و بسته بودن، ارتفاع، نمای ساختمان‌ها (جنس نما).

سوالات پرسش‌نامه بزرگسالان

- آیا به فرزندانتان اجازه بیرون آمدن از خانه برای فعالیت و بازی و تفریح را می‌دهید؟ به چه جاهایی؟ چرا؟
- آیا همراه فرزندانتان بیرون می‌آید یا خودشان همراه دوستانشان بیرون می‌آیند؟ چرا؟ (طرح مسئله ایمنی و امنیت منطقه)

شکل ۳. اختلاط کاربری در جوباره

باز سبز میان مجموعه‌های مسکونی به شکلی که پیرامون اکثر این فضاها تعداد زیادی واحد مسکونی (بیش از حد واحد همسایگی یعنی حدود ۱۵ یا حداکثر ۲۰ واحد) قرار دارد و این حس مسئولیت و تعلق نسبت به این فضاها را در ساکنین از بین می‌برد و از طرفی همان‌طور که در عکس دیده می‌شود در بسیاری از این فضاها بین مجموعه‌های مسکونی و این فضاها دیوار یا جداره‌های نیمه شفاف قرار دارد که نظارت عمومی را کاهش می‌دهد. ولی در محله جوباره مانند بقیه محلات قدیمی اختلاط کاربری بسیار مناسب‌تر است و همان‌طور که در عکس مشخص است کاربری‌های تجاری-خدماتی محله در محورهای اصلی و بازار محله قرار دارند که همگی از میان محله عبور می‌کنند و باعث افزایش نظارت اجتماعی در محلات می‌شوند. همچنین مقیاس فضاها انسانی‌تر می‌باشد و نظارت عمومی بر آنها بیشتر است (شکل ۳ و ۴). میزان فعالیت و بازی و تفریح کودکان در معابر و فضاهای عمومی: بنابر اظهارات کودکان در مصاحبه‌ها و مشاهدات شخصی حضور کودکان محله جوباره در فضاهای عمومی و معابر و فضاهای سبز برای بازی و تفریح بیشتر از کودکان سپاهان شهر می‌باشد که این نشان دهنده شرایط مناسب‌تر جوباره برای کودکان می‌باشد.

- اختصاص سطح مناسبی از اراضی منطقه به پارک و فضای سبز: در سپاهان شهر حدود ۱۸ درصد اراضی به فضای سبز اختصاص یافته است که درصد بالا و بسیار مناسبی است. در محله جوباره نیز همان‌طور که در پلان مشخص بود علاوه بر پارک اصلی کمال دارای چندین پارک کوچک داخل محله‌ای است و از این نظر هر دو منطقه دارای وضعیت مناسبی می‌باشند.

- دسترسی کالبدی مناسب به پارک‌ها و فضاهای سبز: در سپاهان شهر همان‌طور که در پلان صفحات قبل مشخص بود در تمامی نقاط

محور اصلی آن با توجه به نوع سنگفرش آن تا حدی آرام سازی شده است و همه این عوامل باعث شده است که در این محله اتومبیل و موتورها قادر به سرعت گیری نبوده و ایمنی کودکان و به‌طور کلی ساکنین تا حدی از این نظر تأمین شده باشد و در پرسش‌نامه‌ها نیز اعتراض زیادی نسبت به این مورد دیده نمی‌شود. (شکل ۱ و ۲)

- راحتی پیاده‌ها و دوچرخه سوارها در تردد در معابر: کودکان و بزرگسالان در مصاحبه‌ها اشاره خاصی به دوچرخه سواری و پیاده‌روی نکردند. در هر دو منطقه پیاده روها کم عرض بوده و تسهیلات خاصی برای پیاده‌ها در نظر گرفته نشده است و مسیرهای خاصی نیز برای دوچرخه‌ها وجود ندارد ولی به‌طور کلی با توجه به مقایسه وضعیت سواره در دو منطقه و تسلط بیشتر سواره در معابر سپاهان شهر می‌توان گفت دوچرخه سوارها و به‌خصوص کودکان دوچرخه سوار و پیاده‌ها در جوباره از راحتی بیشتری برخوردار می‌باشند.

- پایین بودن احساس ترس از محیط در کودکان: در این مورد کودکان سپاهان شهر در پرسش‌نامه‌ها به دلایلی چون سرعت اتومبیل‌ها در معابر و به‌خصوص در تقاطع‌ها و پیچ‌ها، حضور افراد غریبه در فضاهای میان مجموعه‌های مسکونی و عدم روشنایی مناسب بعضی فضاهای سبز میان مجموعه‌های مسکونی به ترس از محیط اشاره کردند. کودکان محله جوباره نیز به عواملی چون حضور غریبه‌ها و نیز وجود مخروبه‌ها اشاره کردند. در کل به نظر می‌رسد احساس ترس از محیط از سوی کودکان در جوباره کمی کمتر باشد.

- وجود نظارت عمومی در معابر و فضاهای عمومی: در سپاهان شهر عوامل زیر باعث شده است که نظارت عمومی بر معابر و فضاهای عمومی شدیداً ضعیف باشد: جمع شدن کاربری‌های تجاری-خدماتی لبه یک یا دو بلوار خاص سپاهان شهر و نیز در مراکزی که مانند مرکز محلات عمل می‌کنند نه در کل فضاهای منطقه. طراحی فضاهای

شکل ۶. انبوه درختان و خاکی بودن فضاهای باز

شکل ۵. فضاهای باز در جوباره در کنار پارکینگ‌ها

منطقه به فضای سبز دسترسی می‌باشد، به خصوص در نیمه شرقی سپاهان شهر که به پارک مرکزی نیز نزدیک می‌باشند. در محله جوباره نیز به علت وجود فضاهای سبز کوچک در اکثر نقاط دسترسی نسبتاً مناسب است ولی با این وجود به علت نزدیک بودن فضاهای سبز به هم در یک سمت محله از نظر این زیرشاخص سپاهان شهر کمی وضعیت مناسب‌تری دارد.

- وجود سلسله مراتبی از فضاهای سبز در منطقه: در هر دو منطقه می‌توان سلسله مراتبی از فضاهای سبز از پارک اصلی و مرکزی تا فضاهای سبز خرد درون محله‌ای را دید.

- اختصاص سطح مناسبی از محله به فضاهای باز عمومی: کلا سطح زیادی از سپاهان شهر چه به شکل معابر و چه به شکل فضاهای سبز به فضاهای باز عمومی اختصاص دارد. البته معابر به دلایلی که در شاخص‌های ایمنی گفته شد چندان مورد استفاده و مطلوب کودکان نمی‌باشد. همین فضاهای سبز نیز غالباً میان مجموعه‌های مسکونی قرار دارند که البته تعدادی از آنها به علت انبوه درختچه‌های داخل آنها و خاکی بودن دیگر به آنها نمی‌توان فضای باز گفت. در محله جوباره نیز مانند دیگر بافت‌های قدیم یک بافت نسبتاً فشرده می‌باشد ولی با این حال فضاهای باز به خصوص به شکل پارکینگ‌های درون محله‌ای وجود دارد که می‌تواند در هنگام خالی بودن مورد استفاده بازی کودکان باشد (همان‌طور که خود در مصاحبه‌ها به این قضیه اذعان می‌کردند).

- وجود سلسله مراتبی از فضاهای باز عمومی در محله: اگر فضاهای سبز جزئی از فضاهای باز به شمار آورد همان‌طور که گفته شد این سلسله مراتب وجود دارد ولی اگر منظور از فضاهای باز میداين و فضاهای عمومی باشد در سپاهان شهر چنین سلسله مراتبی وجود ندارد و در جوباره نیز به شکل زمین‌های بایر یا پارکینگ‌های عمومی به شکل نامنظم و بدون سلسله مراتب وجود دارد.

- امکان انجام فعالیت‌های متنوع گروهی و ورزشی و تفریحی برای کودکان در این فضاها: در سپاهان شهر فضاهای باز عمومی به شکل میدان و میداينچه وجود ندارد. در پارک مرکزی امکان انجام فعالیت‌های متنوع گروهی و ورزشی توسط کودکان وجود دارد ولی در بعضی فضاهای سبز میان مجموعه‌های مسکونی به علت انبوه درختچه‌ها و خاکی بودن محوطه (همان‌طور که در شکل ۶ مشخص است) امکان انجام فعالیت و تفریح کودکان وجود ندارد. در فضاهای سبز و پارک‌های جوباره امکان فعالیت و تفریح کودکان وجود دارد. در عین حال همان‌طور که در شکل ۵ مشخص است در بعضی نقاط فضاهای باز وجود دارد که برای کودکان مناسب است. پارکینگ‌های عمومی را نیز طبق گفته کودکان می‌توان به این فضاها اضافه کرد. - وجود دبستان در هر محله: در جوباره دبستانی نیست ولی در منطقه

مورد مطالعه سپاهان شهر در دو طرف یعنی شرق و غرب منطقه دبستان‌هایی وجود دارد.

- وجود سرانه مناسبی از کاربری‌های آموزشی، ورزشی، بهداشتی و تجاری- خدماتی: در سپاهان شهر به عنوان یک شهرک نوساز به علت برنامه‌ریزی نسبتاً مناسب کاربری اراضی تقریباً تمامی این کاربری‌ها با سرانه مناسب وجود دارد ولی جوباره که از محلات قدیمی بافت فرسوده و تا حدی محروم به شمار می‌رود در تعدادی از این کاربری‌ها دچار کمبود سرانه می‌باشد.

- وجود وسایل نقلیه عمومی مناسب برای ارتباط منطقه به سایر نقاط شهر: جوباره به علت قرارگیری در مرکز شهر نسبت به سپاهان شهر که در ۵ کیلومتری دروازه شیراز (ورودی جنوبی اصفهان) قرار دارد و نیز از نظر وجود سرویس‌های حمل و نقل عمومی به سایر نقاط شهر نسبت به سپاهان شهر از وضعیت بهتری برخوردار می‌باشد.

- وجود مسیرهای مخصوص پیاده و دوچرخه در منطقه: در هیچ کدام از این دو منطقه چنین مسیرهایی وجود ندارد البته فضاهای سبز میان مجموعه‌های مسکونی مختص حضور دوچرخه و پیاده است و از ورود سواره به این فضاها جلوگیری به عمل آمده است ولی بقیه معابر بیشتر در تسلط سواره است. از طرفی دیگر معابر محله جوباره به خصوص محور اصلی ساماندهی شده آن به‌طور کلی نسبت به معابر سپاهان شهر برای حضور پیاده و دوچرخه مناسب‌تر می‌باشند.

- استفاده از نظرات کودکان در طراحی محیط توسط طراحان و برنامه‌ریزان و مسئولین محلی: در هیچ کدام از این دو منطقه از نظرات کودکان در طراحی و برنامه‌ریزی محیط استفاده نشده است. - آموزش به کودکان در مورد مسائل محیطی: به مانند زیرشاخص قبلی در هیچ کدام از این منطقه چنین عملی انجام نشده است.

- جمع آوری به موقع زباله‌ها و باقی نماندن زباله‌ها در محیط: در هیچ کدام از این دو منطقه جایی دیده نشد که زباله‌ها انباشته و باعث آلودگی محیط شده باشند. در پرسش‌نامه‌های کودکان و بزرگسالان نیز اشاره‌ای به این مسئله نشده و اعتراض خاصی وجود نداشته است. - عدم وجود کارگاه‌ها و مراکز آلاینده در داخل یا نزدیکی محیط مسکونی: در این منطقه خوشبختانه چنین مواردی وجود نداشته است. - وجود فضاها و زمین‌های مناسبی از لحاظ اندازه و کیفیت برای بازی و فعالیت‌های کودکان: در سپاهان شهر پارک اصلی شهرک مکان خوبی برای تفریح بچه‌ها می‌باشد. همچنین آن دسته از فضاهای باز میان مجموعه‌های مسکونی که انبوه پوشش گیاهی و یا خاکی بودن آنها مانع فعالیت کودکان نشده باشد نیز مطلوب می‌باشند. ولی کوجه‌ها و معابر این شهرک به علت عدم ایمنی و طبق گفته کودکان و بزرگسالان در پرسش‌نامه‌ها مکان مناسبی برای فعالیت کودکان

می آید. (جدول شماره ۸)

در نهایت برای به دست آوردن امتیاز نهایی هر منطقه طبق روش AHP ابتدا امتیاز هر منطقه نسبت به هر زیرشاخص (یعنی اعداد جدول بالا) را در ضریب اهمیت زیر شاخص و شاخص مربوطه آن ضرب کرده و در نهایت امتیازات به دست آمده با هم جمع می شوند. به این ترتیب در نهایت امتیازات دو منطقه چنین به دست می آید:

سپاهان شهر: $0/4548$ محله جوباره: $0/5452$

به این ترتیب مشخص می شود محله جوباره کودک مدارتر از سپاهان شهر می باشد.

۱۱ بمت و تحلیل یافته ها

سپاهان شهر یکی از مناطق بسیار جدید اصفهان است که به سبک مدرن و به صورت شطرنجی طراحی شده و بخش عمده ای از آن به معابر اختصاص یافته است و در واقع اتومبیل و سواره نقش بسیار پررنگی در این منطقه دارد. یکی از معایب سپاهان شهر بنا بر گفته ساکنین نبود سرزندگی و فضای دوستانه مناسب است که می توان آن را حدی با نادیده گرفتن نیازهای و اصول کودک مداری در منطقه توجیه کرد زیرا نیازهای کودک به عنوان آسیب پذیرترین قشر جامعه اصلی و اساسی ترین نیازهای مشترک دیگر اقشار جامعه نیز می تواند باشد و عدم توجه به آنها در طراحی جامع این شهرک در واقع بی توجهی به نیازهای پایه جامعه و در نتیجه بی روحی و بی کیفیتی محیط می باشد. از آن طرف جوباره یکی از قدیمی ترین محلات اصفهان است که به تدریج و بنابر نیازهای مردم و اقشار مختلف در طی سالیان طولانی ساخته شده است. توجه بیشتر به نیازهای و اصول طراحی محله کودک مدار در این محله (به طور ناخودآگاه) باعث افزایش سرزندگی و کیفیت اجتماعی محله شده و روابط و اتفاقات

نمی باشد. در محله جوباره پارک ها و فضاهای سبز داخل محله و بعضی فضاهای باز (مانند فضایی که در زیرشاخص ۳-۳ به عنوان مثال آورده شد) کیفیت خوبی برای فعالیت و بازی کودکان دارند. به طور کلی بین این دو منطقه از این لحاظ تفاوت چندانی نمی باشد.

- در نظرگیری وسایل بازی و محیط های انعطاف پذیر برای فعالیت و تفریح کودکان: فضاهای بازی و فعالیت کودکان در این دو منطقه که در زیرشاخص بالا معرفی شدند چندان انعطاف پذیر و قابل دست کاری توسط کودکان نمی باشند. البته فضاهای غیرپارک جوباره به علت عدم وجود فضای سبز و پوشش گیاهی در داخل خود (مانند چیزی که در سپاهان شهر وجود دارد) کمی انعطاف پذیرتر و با قابلیت تغییر بیشتر هستند. وسایل بازی نیز در پارک های اصلی هر دو منطقه وجود دارد.

امتیازدهی دو منطقه نسبت به هم

حال برای تعیین امتیاز هر منطقه نسبت به زیرشاخص ها (جدول ۷) جدول دودویی دو منطقه (نسبت به زیرشاخص مورد نظر) تشکیل شده و با محاسبه میانگین هندسی هر سطر و استاندارد (نرمالیزه) کردن آن امتیاز دو منطقه را به دست آمده است. برای مثال زیرشاخص ۱-۱:

$$\text{سپاهان شهر} = 1.732/2.3093 = 0.75$$

$$\text{جوباره} = 0.5773/2.3092 = 0.25$$

	سپاهان شهر	جوباره
سپاهان شهر	۱	۱/۳
جوباره	۳	۱

با جدول ها و انجام محاسبات بالا برای جدول هر زیرشاخص جدول امتیازات جوباره و سپاهان شهر نسبت به زیرشاخص ها چنین به دست

جدول ۷. امتیازدهی دو منطقه نسبت به هم

زیرشاخص	۱-۱	۲-۱	۳-۱	۴-۱	۵-۱	۱-۲	۲-۲	۳-۲	۱-۳	۲-۳	۳-۳	۱-۴	۲-۴	۱-۵	۲-۵	۱-۶	۲-۶	۱-۷	۲-۷	۱-۸	۲-۸
سپاهان شهر	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
جوباره	۳	۲	۱	۳	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲

جدول ۸. امتیازات دو منطقه نسبت به زیرشاخص ها

زیرشاخص	۱-۱	۲-۱	۳-۱	۴-۱	۵-۱	۱-۲	۲-۲	۳-۲	۱-۳	۲-۳	۳-۳	۱-۴	۲-۴	۱-۵	۲-۵	۱-۶	۲-۶	۱-۷	۲-۷	۱-۸	۲-۸
سپاهان شهر	۰/۲۵	۰/۳۳	۰/۵	۰/۲۵	۰/۳۳	۰/۵	۰/۶۷	۰/۵	۰/۶۷	۰/۵	۰/۳۳	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۳۳	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۳۳
جوباره	۰/۷۵	۰/۶۷	۰/۵	۰/۷۵	۰/۶۷	۰/۵	۰/۳۳	۰/۵	۰/۳۳	۰/۵	۰/۶۷	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۶۷	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۶۷

جمعی در این محله بیشتر جریان دارد. در واقع می‌توان گفت با طراحی یک محله کودک مدار می‌توان تا حد زیادی کیفیت زندگی اجتماعی، سرزندگی و تعاملات در یک محیط را تأمین و تضمین کرد.

نتیجه گیری

کودک مداری و توجه بیش از پیش به این قشر بالارزش و آسیب پذیر جامعه یک بحث بسیار گسترده و کلی است که مقالات و کتاب‌های بسیار نوشته و پژوهش‌های بسیاری درباره آن انجام شده است ولی مطلبی که تا به حال به آن پرداخته نشده است سنجش میزان کودک مداری محیط و در نتیجه آن شناسایی دقیق نقاط ضعف و قوت می‌باشد. در این مقاله در راستای همین مسئله به تعیین و ایجاد چارچوب شاخص‌ها برای شهر دوستدار کودک و در ادامه آن به تعیین زیرشاخص‌هایی برای هر شاخص (برای بررسی دقیق‌تر این مسئله در محیط) پرداخته شد و با استفاده از آنها و روش ارزیابی AHP این مسئله کاملاً کیفی را به صورت کمی در دو منطقه ارزیابی و مقایسه کرد. اما نکته مهم این است که این چارچوب با مطالعات بیشتر و انجام بررسی‌ها و پژوهش‌های میدانی بیشتر و نقاط متفاوت می‌تواند کامل‌تر و گسترده شود که در چارچوب زمانی و امکانات این پژوهش نبوده است. بنابر این امید است که این پژوهش‌ها ادامه پیدا کرده و نقصان فعلی را جبران کند. از طرفی دیگر باید با توجه داشت که نیازهای کودکان فقط ابعاد محیطی ندارد و نیاز به توجهات بسیار دیگر برای مثال در ابعاد سیاسی و اقتصادی دارد که باید به خصوص از سوی مسئولان و در سطوح کلان مورد توجه قرار گیرد تا بتوان شاهد آینده‌ای روشن و زیبا برای کودکان این مرز و بوم بود.

پی‌نوشت‌ها

1. Analytic hierarchy process
2. The ask the children, overview of children understanding of wellbeing
3. Griffith
4. National association for prevention of child abuse and neglect (NAPCAN)
5. Australian research alliance for children and youth (ARACY)

فهرست مراجع

۱. ایستموس، سلیم. (۱۳۸۳). شهرهای سازگار با کودک (نمونه‌ای برای هم)،

مجموعه مقالات کارگاه مشورتی فنی بازسازی و برنامه‌ریزی شهری برای شهر بم. فروردین ۲۷، (۱۹-۴۱). کرمان: دانشگاه باهنر کرمان و یونیسف.
۲. باحجاب‌ایمانی، رضا. (۱۳۸۷)، توسعه پایدار شهری با تأکید بر ابعاد اجتماعی (مطالعه موردی منطقه ۲۲ شهرداری اصفهان). پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی گرایش برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه هنر اصفهان. اصفهان.

۳. دریسکل، دیوید. (۱۳۸۷). ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و نوجوانان _ راهنمایی برای مشارکت و پژوهشی مشارکتی. (مهرنوش توکلی و نوید سعیدی رضوانی، مترجمان). تهران: دیپایه. (نشر اصلی ۲۰۰۲)

۴. کاشانی جو، خشایار. (۱۳۸۹). بازساخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری. هویت شهر. ۶-۱۰۶-۹۵.

۵. کاظمی، مهروش. (۱۳۹۱). بررسی دلایل عدم توفیق تفکرات فمینیستی در تأثیر بنیادی در معماری. هویت شهر، ۱۰-۴۶-۳۷.

6. Bartlett, S. (2005). *Urban Children and the Physical environment*. Paper presented at the Children in the City conference, 11-13 December, (41-63). Amman.

7. Chawla, L. (2002). *Growing up in an urbanising world*. London: Earthscan Publications Ltd.

8. Driskell, D. (2002). *Creating Better Cities with Children and Youth: A Participatory Manual*. London: UNESCO/Earthscan.

9. Horelli, L. (2007). Constructing a theoretical framework for environmental friendliness. *Children, youth and environment*. 17(4). 267-292.

10. Howard, A. (2006) *What Constitutes Child Friendly Communities and how are they built?*, report prepared for the Australian Research Alliance for Children and Youth (ARACY). Sydney: Perth.

11. Nordstrom, M. (2010). Children's view on child-friendly environments in different geographical, cultural and social neighborhoods. *Urban studies*, 47(3), 514-528.

12. Riggio, E. (2002). Child Friendly Cities: Good Governance in the Best Interests of the Child. *Environment & Urbanization*, 2(14), 45-58.

13. Satterthwaite, D. (2004). *City governance for and with children*. International institute for environment and development. London: IIED.

14. Woolcock, G., & Steele, W. (2008). *Child-friendly community indicators-a literature review*. Queensland: Griffith university.

15. Unicef (2011). retrieved march, 2011, from <http://childfriendlycities.org/building-a-cfc/indicatorscriteria-for-cfc/france>